

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע **דברים** בין המצרים תשפ"ו

רק כך יתבטלו הצומות על החורבן! חלק ב'
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר מִשְׁפַּט אָמַת שְׁפָטוּ וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָשׂוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאַלְמָנָה וְיָתוֹם גֵּר וְעֲנִי, אֶל תַּעֲשִׂקוּ; וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם (זכריה ז, ט-י).

"אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְּבָרוֹ אָמַת אִישׁ אֶת רַעְיוֹ אָמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם: וְאִישׁ אֶת רַעְיוֹ אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם וּשְׂבַעַת שֶׁקֶר אֶל תִּאָּהֲבוּ כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נָאֵם ה' " (זכריה ח, טז-יז).

התנאים לביטול הצומות לזכר החורבן הובאו בדברינו לפרשת מטות מסעי תשפ"ו.

ננסה כמובטח להעמיק בדברים ולהבין את כוונת הנביא.

הנביא זכריה מצטט בפרק ז' נבואה שכבר נאמרה בעבר ובגלל אי הקשבה ואי ביצוע, חורבן הבית התרחש והצומות חלו. בפרק ח' הנביא זכריה חוזר על אותה נבואה ואותם תנאים.

ניתן לסכם כי יש שלשה דגשים החוזרים בשתי הנבואות:

א. יש להדר בקיום מצוות של בן אדם לחברו והגנת החלשים: "... וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָשׂוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: וְאַלְמָנָה וְיָתוֹם גֵּר וְעֲנִי אֶל תַּעֲשִׂקוּ" (ז, ט-י), "דְּבָרוֹ אָמַת אִישׁ אֶת רַעְיוֹ" (ח, טז).

ב. יש לבצע תיקונים במערכת המשפט: "מִשְׁפַּט אָמַת שְׁפָטוּ" (ז, ט), "אָמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם" (ח, טז).

ג. ציווי המתייחס למחשבות, (ולא למעשים, כמו בשני הציוויים הראשונים) החוזר מילה במילה בשתי הנבואות (בשינויים קלים): "וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם" (ז, י), "וְאִישׁ אֶת רַעְיוֹ אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם" (ח, יז).

ד. לסיכום, ציווי הנוגע לרגשות "וְהָאָמַת וְהַשְּׁלוֹם אָהֲבוּ" (ח, יט).

בשלב ראשון לא ברור למי פונה הנביא זכריה, לכל אחד ואחד? לדיינים? למנהיגים הפוליטיים? למנהיגים התורניים? נבחן מה חז"ל לימדונו ומה גדולי הראשונים כתבו:

בתלמוד הירושלמי מצינו: "לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי אלא נוהגין באמת ובשלוש, שנא' וְהָאָמַת וְהַשְּׁלוֹם אָהֲבוּ" (יבמות פ"א ה"ו). לפי דעה זו המסר של הנביא זכריה מכוון למנהיגים התורניים.

לפי תרגום יונתן הדברים מופנים לדיינים ולציבור הכללי.

רש"י קיצר בדבריו ונראה שהוא צועד בעקבות התרגום כמנהגו.

הרד"ק מתחיל את פירושו כפניה לדיינים: "משפט אמת שפטו כשתשפטו בין איש לרעהו יהיה משפטכם משפט אמת" וממשיך "ומי שהיה צריך לעשות עמו חסד ורחמים שהם יותר על המשפט עשו" לא ברור אל מי הוא פונה? לא יתכן שגם החלק הזה של הפסוק פונה לדיינים, שהרי תפקידם לשפוט אמת ולא לעשות מעשי חסד על חשבון הצד השני!

גם אחרי המקורות שהבאנו עדיין קשה מאוד, מה המסר החשוב המסתתר מאחורי הפסוקים הללו? והרי מדובר במסר כל כך חשוב, בתנאי לגאולה ובנין בית המקדש, בתנאי שהוא הדרך היחידה כנראה, לביטול הצומות הללו!

כדי לפתור את החידה נתרכז תחילה במילים החוזרות על עצמן כמעט מילה במילה בשתי הנבואות וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם. לכאורה, זה תנאי פשוט ביותר, איזה יהודי חוטא בכך שהוא חורש מחשבות רעות ורוצה להרע לאחיו? יש מעט מאוד כאלה בין צאצאי אברהם ושרה שהם רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים. הביטוי מסביב מה קרה לחברה הישראלית ברובה, ציבור ענק התגייס להתנדבויות אין סוף ולתמיכה בכוחות הביטחון ובבני משפחותיהם ובמיוחד במשפחות השכולות ובפצועים. (גם הציבור החרדי תמך, התנדב והשתתף, שהרי הוא מומחה במעשי חסד לכלל הציבור כמו יד שרה, מתנת חיים, עזר מציון, זק"א ועוד. אומנם חבל שהציבור, בעקבות מנהיגיו, נגרר אחרי הקיצונים ולא מחפש פתרון הולם להשתתפות במצווה החשובה, המחייבת את כולם ללא יוצא מן הכלל, של "עזרת ישראל מיד צר – מלחמת מצווה).

אם כך מה הנביא זכריה תובע מאתנו?

נציע כי זכריה קורא לכל חלקי הציבור לחפש את המאחד! לחפש את החיובי שיש בכל אחד מהחלקים של העם היהודי המרכיבים יחד את השלם. טובת איש רעהו תחשבו בלבבכם! כשהדגש הוא לכל חלקי העם, גם לאלה שלא שייכים למפלגה שאתה תומך בה, גם לאלה שקשה לך לקבל את דעותיהם. וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תִּחְשְׁבוּ בְּלִבְכֶּם שימו את הדגש על הנקודה הטובה, תזכרו הם אחיכם, ותמצאו לרוב יותר מנקודה אחת. הביטויים המזכירים משפט עוסקים במאמר חז"ל אחר "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות פ"ב מ"ד) ולעולם לא תגיע למקומו! לכן נשתדל תמיד לדון את חברינו לכף זכות!

מותר שתהיינה מחלוקות, טוב שיש מחלוקות. מדינות שבהם כולם חושבים אותו דבר הן המדינות המסוכנות ביותר והמדינות שהכי פחות כדאי לגור בהן. אסור שהמחלוקות תבואנה לשנאה בין אחים. המכנה המשותף ימצא בדרך של הקפדה על מצוות שבין אדם לחברו, המכנה המשותף ימצא בעזרה לחלשים.

הנביא זכריה קורא לכולנו 'הפנו את המחשבות לכיוון החיובי והפעילו את רגש האהבה!'
הנביא פונה למנהיגים הרוחניים התורניים כמו יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול, ובמקביל גם אל ההנהגה המדינית (הפוליטיקאים)
כמו זרובבל בין שאלתיאל. שתי ההנהגות חייבות לפעול לכונן אחדות ולא לזרוע פילוג ושנאה. שתי ההנהגות חייבות להתחבר
לציווי **וְהָאֵמֶת וְהַשְׁלוֹם אֶהְיֶה**. אז, ורק אז, יתבטלו הצומות שנקבעו לזכר החורבן שנגרם בגלל שנאת חנם, בע"ה בקרוב בימנו אמן.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 Bruriya St., Jerusalem

WWW.ERETZHEMDAH.ORG / Tel: 02-5371485 / info@eretzhemdah.org

לְעִי לֹוי זְשֵׁמַת

לע"נ הנופלים במערכה להגנת המולדת הי"ד		הרב משה מרדכי ארנרייך א' בניסן תשפ"ה		פרופ' ישראל ושלומית אהרונים י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשוון תשפ"ו	
הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב נפתלי צבי יהודה בר אילן מנחם אב תשפ"ד	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
ר' שמואל וגב' רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן כ"א באדר א' תשע"ד	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	מר יצחק וגב' נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	מר שמואל וגב' סוזן וסרטייל ט' בכסלו / ט"ז אלול
דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ונעמי ז"ל נלב"ע כ"ח באייר	מר אלישע בן רבקה וגב' שושנה בת שרה	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	גב' בלהה מרמרוש א' באב	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
		הרב יעקב (ג'רי) פרנקל ט' בטבת תשפ"ב	גב' מירה קושיצקי כ"ב בסיון תשפ"ג	גב' ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	

חמדת הכשרות

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

מעבר טעם במאכלים חריפים

עסקנו בשבועות האחרונים במעבר טעמים בין מאכלים במגע, ובעזרת חוס (בישול או צלייה). אך ביחס למאכלים חריפים תתכן חומרה נוספת, מכיוון שטעמם עלול לעבור גם ללא חוס.

במסכת חולין (דף קיא ע"ב) הגמרא מביאה שורת פסקי הלכה הקשורים לשימוש בפרווה: מותר לאכול דגים (שהם פרווה) שהכינו בקערה בשרית בתוך תבשיל חלבי; אך אסור לאכול צנון שחתכו בסכין שחתכו בה בשר בתבשיל חלבי, מפני שהצנון חריף. לכאורה יש שני הבדלים בין המקרה הראשון והמקרה השני: במקרה השני מדובר בקערה, ובשני מדובר בסכין; במקרה הראשון מדובר בדגים ובמקרה השני בצנון. רש"י מציע שתי אפשרויות מהו מוקד ההבדל בין המקרים:

- לא תמיד מנקים את הסכין לגמרי. כלומר, ההבדל המרכזי הוא בין סכין ובין קערות וכדו' שבהם מכינים את המאכלים. אם כך, לכאורה הדין ראוי להיות נכון במאכלים נוספים, ולא רק ביחס למאכל חריף. אך שמנונית הבשר אינה בהכרח ניכרת או מוצלחת כשהיא במגע עם מאכלים אחרים. אך כאמור עיקר העניין הוא ייחודיותו של סכין.
- החריפות של הצנון גורמת לשומן הבשרי הבלוע בכלי לצאת ולהיבלע בצנון. אמנם יש צורך בחיתוך של הסכין כדי שהטעם יעבור, אך הייחודיות היא בעיקר במאכל החריף.

כמובן ששמיים וארץ בין שתי הפרשנויות הללו: לפי הפירוש הראשון, המוקד הוא בכך שהסכינים אינם נקיים דיים. לשיטה זו לכאורה אם הסכין באמת נקי הצנון לא ייאסר כלל. לפי הפירוש השני החששות הללו קיימים באותה מידה גם ביחס לסכינים נקיים.

המשמעות של החריפות עולה בסוגיה נוספת. במשנה במסכת עבודה זרה (פרק ב משנה ג) נאמר ש"קורט של חלתית" של גווים אסורה. הגמרא (דף לט ע"א) אומרת שהגויים חותכים את החלתית בסכין. ואמנם הסכין אינה בת יומה, ולכאורה הטעם שבה פגום ואינו אסור, אך החריפות של החלתית מרעננת את הטעם. הטעם חוזר להשתבח והחלתית נאסרת. בספר התרומה (הלכות איסור והיתר סימן ס) קשר בין שני הדינים הללו, ולפיכך אומר שאם חתך כל מאכל חריף: פלפל חריף שום בצל ועוד בסכין בשרית שאינה בת יומה, אסור לבשל אותה עם חלב. ואם בישל, יש לשער את להב הסכין כנגד הקדירה. כלומר: לשער אם יש פי ששים בתבשיל יחסית ללהב, מתוך הנחה שהשומן הבלוע בלהב עבר ונדבק במאכל החריף. הרא"ש (שם פרק ב סימן לח) מספר שהוא שאל את המהר"ם על העניין. המהר"ם אמר שהוא מתלבט: מצד אחד, הוא מכיר את דברי ספר התרומה. אך רבים וטובים חלקו עליו ואמרו שרק לחלתית יש את החריפות המייצרת את התופעה הזאת. אך ישאל

השואל: והרי במסכת חולין כבר נאמר שאסור לאכול צנון שנחתך בסכין בשרי במאכל חלבי? אך רש"י הציע לכך שתי פתרונות: או שמדובר בסכין שאינו נקי, או שמדובר בסכין בן יומו.

מן הדברים עולות שלוש שיטות, נפרט אותן מהחמור לקל:

א. ספר התרומה: כל מאכל חריף שנחתך על ידי סכין, גם אם אינו בן יומו, ישביח את הטעם הבלוע בסכין, יפלוט את הטעם מהסכין ויבלע אותו. ממילא יש לאכול אותו עם סוג המאכל הזה (אם הסכין בשרית – עם בשר; חלבית – עם חלב; אינו כשר – המאכל יאסר).

ב. מהר"ם לפי אחד ההסברים של רש"י: חיתוך מאכל חריף על ידי סכין בן יומו יפליט את הטעם הבלוע בסכין וייתן למאכל החריף את האופי של הסכין. אך אם הסכין אינו בן יומו, המאכל לא יושפע. חלתית מיוחדת בכך שהיא גם משביחה ומחדשת את הטעם שבסכין.

ג. מהר"ם לפי ההסבר השני של רש"י: עצם חיתוך הסכין משמעותי רק אם הסכין אינו נקי. אם הסכין אינו נקי, חיתוך מאכל חריף ישפיע עליו בגלל שמן הסתם השמנונית נותנת בו טעם לשבח. ביחס לחלתית יש דין מיוחד שגם אם הסכין אינו בן יומו החלתית תושפע מהסכין.

בשו"ע (יורה דעה סימן צו א) פוסק שאסור לאכול צנון שחתך בסכין בשרי אם הסכין בן יומו או שאינו מקונח, כלומר, כמהר"ם. בסוף דבריו המחבר מביא "יש אומרים דהוא הדין לאינו בן יומו והוא מקונח". אך הרמ"א (סימן צה סעיף ב) אומר שאם בשלו מאכל חריף בכלי בשרי שאינו בן יומו, וערבבו אותו בחלב – אוסר את המאכל החלבי (אלא אם כן יש פי ששים כנגד הבשר הבלוע בהם).

כלומר, הרמ"א מקבל את דברי התרומה, אך יתרה מכך: נשוב לסוגיה במסכת חולין בה פתחנו. הגמרא הנגידה בין דגים שעלו (לכאורה – התבשלו) בקערה, ובין צנון שחתך עם סכין. הרמ"א מביא מקרה שלישי: צנון שעלה בקערה. הרמ"א אומר שדין צנון שעלה בקערה הוא כדין צנון שנחתך בסכין, מפני שהמאכל החריף משביח את הטעם הבלוע בכלי, מפליט אותו, ובולע אותו אליו, בדיוק כמו סכין.

פתחנו את הדברים באמירה שביחס למאכלים חריפים ישנה חומרה נוספת, שייתכן שתהיה להם בליעה והשפעה גם ללא חום. אך גם ביחס לבליעה בעזרת חום, מן הרמ"א אנו למדים שיש במאכלים חריפים חומרה נוספת.

מחלוקת זו, בין השולחן ערוך והרמ"א, היא אחד הדברים המשפיעים ביותר במטבח הביתי. לעדות המזרח, הנוהגים לפסוק כשולחן ערוך, בדרך כלל לא יהיה מעבר טעם משמעותי ללא חום או בישול. אך לאשכנזים היוצאים ביד רמ"א השפעת המאכל החריף עשויה להיות משמעותית ביותר.

ובכל זאת, הרמ"א אומר שמעבר הטעם במאכלים חריפים יוצר בעזרת אחד משני דברים: א. חום. ב. חיתוך. הט"ז (סימן צו ס"ק ג) מציין שללא שני אלה (לדוגמה: השתמשו בכלי בשרי לערבב חריין) אין מעבר טעם, גם אם המאכל החריף נמצא בכלי.

נסיים בהערה על עומק הבליעה: הראב"ד אומר שאם חתך חריף בסכין בשרי, "כדי נטילה" (עובי של שני סנטימטרים) מהמאכל יאסר, וכך פוסק בשו"ע (שם). הרשב"א חולק עליו ואומר שהדבר החריף עשוי לגרום להתפשטות את הטעם הבלוע בסכין על פני כל המאכל. הרמ"א חושש לדבריו, אך מודה שבדיעבד אפשר לסמוך על הראב"ד.

בשבועות הקרובים נברר יותר את גדרי השפעת המאכלים החריפים על העברת הטעמים.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:		החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה	
שמואל בן ברוריה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה
רות צפורה בת חנה	ישי בן מרים	הילל בן תמר שפרה	דוד בן רחל
מאירה בת אסתר	הילה צפנת בת שרה טובה	עודד בן חיה	חוה ראנלה בת פייגא
שלמה בן שולמית	ר' יצחק בן בריינדל גיטה	מינדה לאה בת ליפשה	רבקה בת שרה בלה
יוסף בן רות	שלמה בן ביילא	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה	יצחק בן רינה

שׁוֹת בְּמִרְאָה הַבֶּזֶק

(מתוך ח"ד)

Toulouse, France

טולוז, צרפת
מנחם אב, ה'תשנ"ח

אכילה לצורך לקיחת תרופות מונעות בתשעה באב נדחה

שאלה

יהודי מחברי הקהילה חולה כליות צריך לעבור בדיקה קשה ומסוכנת. כהכנה לבדיקה עליו לקחת כדורים שלש פעמים ביום עם אוכל. מועד הבדיקה ב"ב מנחם אב כך שהשנה בה צמים ב' באב הוא יאלץ לאכול ביום הצום. דחיית הבדיקה תגרום לביצועה במועד מאוד מאוחר, דבר שאיננו רצוי מבחינה רפואית. כיצד עלי להורות לו לנהוג?

תשובה

לפי השאלה, נראה שביצוע הבדיקה במועד זה הוא עניין של פיקוח נפש. אי לכך, מניעת תופעות-לוואי מסוכנות העלולות להיווצר כתוצאה ממנה, נחשבת אף היא לפיקוח נפש, ועל כן עליו לאכול בתשעה באב, ומה גם שהשנה הצום נדחה, ובצום זה יש קולות לעומת תשעה באב רגיל¹.

יחד עם זאת יש להקפיד על כללים מספר, חלקם רלוונטיים רק בשנה זו, וחלקם כלליים:

1. על החולה להבדיל לפני שיאכל, ואם צריך לאכול רק בבוקר, יבדיל בבוקר².
2. בהבדלה לא יברך "על בשמים"³.
3. במקרה זה עדיף להבדיל על חמר-מדינה ולא על יין⁴.
4. לא יאכל בשר ולא ישתה יין⁵ אלא אם כן נזקק דווקא לכך מבחינה רפואית.
5. ראוי שלא יאכל ולא ישתה יותר ממה שצריך על-פי עצת הרופא⁶.
6. לא יניח תפילין בבוקר, אבל אם הוא צריך לאכול בצהריים, יניחן מיד אחרי חצות, ופעם נוספת במנחה⁷.

¹ שו"ע אורח חיים (סי' תקנט סעיף ט) ו"ביאור הלכה" (שם) בשם "שבות יעקב".

² "כף החיים" (סי' תקנו סק"ט), ו"שמירת שבת כהלכתה" (ח"ב פרק סב סעיף מו).

³ "מגן אברהם" (סי' תקנו סק"א) - משום שזהו תענוג להשיב נפש יתירה. "מגן אברהם" (סי' תקנו סק"א) - משום שזהו תענוג להשיב נפש יתירה.

⁴ "כף החיים" (סי' תקנו סק"ט), ואם אין לו, יבדיל על יין ויתן לקטן. ועיין "נשמת אברהם" (סי' תקנו) בשם הגר"ע יוסף שחלק.

⁵ כדיני תשעת הימים (סי' תקנא סעיף ט).

⁶ סי' תקנד סעיף ה.

⁷ עיין "שמירת שבת כהלכתה" (ח"ב סי' סב סעיף מו ובהערה קח שם).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:

הרב זמן נחמיה גולדברג

הרב נחום אליעזר רבינוביץ

הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

חדש חדש!

להזמנה info@eretzhemdah.org

